

УДК 37.014.544.4

Лапшина Ірина Сергіївна, старший викладач Науково-методичного центру дистанційного навчання Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АВТОМАТИЗАЦІЇ МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УПРАВЛІННІ РАЙОННОЮ ОСВІТНЬОЮ СИСТЕМОЮ

***Анотація.** У статті розкрито умови ефективної автоматизації моніторингових досліджень в управлінні районною системою загальної середньої освіти, обґрунтування та визначення організаційно-педагогічних умов щодо її забезпечення.*

Ключові слова: моніторинг, управлінська діяльність, автоматизація, інформаційно комунікаційні технології, районна система загальної середньої освіти.

***Аннотация.** В статье раскрыты условия эффективной автоматизации мониторинговых исследований в управлении районной системой общего среднего образования, обоснование и определение организационно-педагогических условий по ее обеспечению.*

Ключевые слова: мониторинг, управленческая деятельность, автоматизация, информационно коммуникационные технологии, районная система общего среднего образования.

***Annotation.** The article explores the conditions for effective monitoring of automation in the management of district general secondary education system, study and identify the organizational and pedagogical conditions for its support.*

Key words: monitoring, management activity, automation, information and communication technologies, regional system of secondary education.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковим чи практичними завданнями. Питання управління освітніми системами на окремих ієрархічних рівнях завжди викликали інтерес педагогічної спільноти, який значно збільшився під час переходу України до інформаційного суспільства, активного розвитку автоматизації управлінської діяльності і широкого запровадження інформаційних і комунікаційних технологій у навчально-виховний процес. Сьогодні розробляється багато інноваційних управлінських технологій, що дозволяють враховувати економічні, соціальні, кадрові, територіальні та інші умови і забезпечувати стабільний розвиток в обраному напрямку. Проте, запровадження інформаційних технологій в процес управління загальноосвітніми навчальними закладами не завжди призводить до

базарного результату Причиною тому є низка протиріч між:

- потребами сучасності використовувати автоматизовані комп'ютерні програми для прийняття й реалізації управлінських рішень та недостатньою підготовкою до цього керівників освітньої галузі;

- потребами в комп'ютерних програмних засобах автоматизації управлінської діяльності спрямованих на реалізацію сучасних підходів до управління навчальними закладами з урахуванням особистісно-орієнтованої та профільності і реалізацією лише уніфікованих підходів в сучасних автоматизованих системах, спрямованих більше на узагальнення статистичних показників;

- технічними вимогами сучасних комп'ютерних програм до часових витрат та кадрового завантаження і недостатньою нормативною базою та готовністю педагогічних працівників до здійснення комп'ютерної обробки інформації;

- достатньо значними витратами на матеріально-технічне улаштування робочих місць педагогічних працівників комп'ютерною технікою, покупкою програмних продуктів і незначним використанням результатів роботи програми в процесі управління якістю освіти в загальноосвітніх навчальних закладах, низьким рівнем впливу узагальненої інформації на прийняття управлінських рішень;

- необхідністю узагальнення, аналізу й уніфікації інформації про результативність діяльності освітніх закладів на рівні РВО та стихійним запровадженням різнопланових управлінських програм на рівні навчальних закладів, що дезінтегрує роботу районних методичних служб, породжує різний рівень інтерперабільності та репрезентативності даних;

- широкими матеріально-технічними можливостями запровадження автоматизованих управлінських комп'ютерних програмних та відсутністю **науково-методичної підтримки** процесу автоматизації, що часто призводить до її неефективності і вироблення до самого процесу автоматизації негативного ставлення педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на яких спирається автор.

Чимало досліджень з питань управління в галузі освіти. Наприкінці ХХ ст. були присвячені проблемам удосконалення, розвитку та реформуванню управлінської діяльності і стали підґрунтям для її автоматизації. Праці науковців з питань визначення загальних аспектів керівництва загальноосвітньою школою Є. Березняка[1], вирішення проблем підвищення ефективності управління загальноосвітньою школою Л. Даниленко[2], Н. Островерхової[6], розвитку теорії управління загальною середньою освітою Г. Єльнікової[3], В. Маслова[5], управління навчальним процесом Т. Шамової[7] стали методологічним підґрунтям запровадження автоматизованих систем управління, а факторно-критеріальні моделі освітніх процесів на основі кваліметричного підходу запропоновані Г. Єльніковою[4] як інструментарій освітнього моніторингу надали можливість формалізації процесів аналізу і комп'ютерного подання змін у стані освітньої системи..

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Проте, активне запровадження в практичну діяльність інноваційних управлінських, педагогічних та інформаційних технологій викликає низку протиріч, вирішення яких сприяло би підвищенню ефективності управлінської діяльності і результативності освітнього процесу. Сьогодні процес автоматизації управлінської діяльності йде досить повільно. Аналізуючи існуючі протиріччя, а також зважаючи на актуальність даної проблеми виникає потреба в проведенні дослідження і виявлення ступеню впливу автоматизації моніторингових досліджень на результативність функціонування районної освітньої системи і умов її ефективного запровадження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Тому метою даної статті є обґрунтування та визначення організаційно-педагогічних умов,

які необхідно створити для ефективної автоматизації моніторингових досліджень в управлінні районною системою загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Управління районною освітньою системою є процесом об'єктивно складним. Найбільшою складністю при цьому є врахування особливостей кожного навчального закладу та узгодження показників якості освіти з метою їх уніфікації та універсалізації. Невірно обрані підходи до оцінювання якості роботи загальноосвітніх навчальних закладів району можуть стати перешкодою для їх розвитку, гальмувати освітні процеси в регіоні.

Аналізуючи різні підходи до управління освітніми системами, можна дістати висновку, що вони можуть бути реалізовані шляхом запровадження системи адаптивного управління, механізмом реалізації якої є освітній моніторинг. У свою чергу, організація моніторингових досліджень передбачає створення інформаційної системи адекватної проблемам сучасності, а також організації повноцінного функціонування горизонтальних і вертикальних інформаційних потоків. У той же час, створення відповідної інформаційної системи пов'язано зі збором, обробкою та збереженням об'ємних масивів інформації, що вимагає значних часових та людських ресурсів. Проте, чим повнішу інформацію ми збираємо, тим більше ми гальмуємо просування інформаційних потоків, що призводить до несвоєчасного забезпечення інформацією всіх учасників навчально-виховного процесу, унеможлиблює або значно затримує корекційну роботу. Несвоєчасно отримана інформація не може бути основою для прийняття ефективного управлінського рішення, а лише заповнює статистичні банки даних. Ця проблема може бути розв'язана шляхом запровадження для інформаційної обробки сучасних інформаційних технологій.

Отже, необхідність автоматизації управлінської діяльності сьогодні зрозуміла всім. На ринку комп'ютерних програм не бракує цікавих різноманітних розробок. Найбільш популярними з них є Ефективна школа,

Net-школа, Unis, Школа, Ректор та ін. Проте, практичний досвід показує, що використання комп'ютерних управлінських програм не завжди призводить до позитивних результатів. Часто вони використовуються суто в статистичних цілях, або працюють формально, не впливаючи на управлінську діяльність. Це зумовлено певними об'єктивними та суб'єктивними причинами. І однією з найбільш суттєвих причин є недостатній рівень кадрової готовності до використання комп'ютерної техніки, відсутність навичок роботи з інформаційними технологіями, неготовність до використання на практиці результатів отриманих від комплексів автоматизації управлінської діяльності.

Поширеною помилкою керівників загальноосвітніх навчальних закладів є ототожнення комп'ютерних технологій з технологіями управління навчальними закладами. В більшості універсальних комплексів автоматизації реалізовані лише статистичні функції на основі яких керівник навчального закладу і має будувати власну технологію управління. Для забезпечення конкурентоспроможності навчального закладу ця технологія повинна ґрунтуватися на наукових засадах теорії управління, спиратися на новітні методики організації управлінської діяльності, містити в собі інноваційні підходи, враховувати постійно зростаючі можливості інформаційних та комунікаційних технологій. Процес створення такої технології вимагає від керівників навчальних закладів та адміністративних працівників високого рівня професіоналізму, інформаційної культури, досвідченості в багатьох галузях науки. Отже, процеси створення та підтримки сучасних автоматизованих управлінських систем потребують підвищення кваліфікації педагогічних працівників частіше, ніж раз у п'ять років. А перевантаженість управлінських працівників поточною роботою унеможливорює організацію їх постійного навчання на курсах підвищення кваліфікації. Виходом з цього становища може бути організація навчання за дистанційною формою, яка надає можливість здійснювати процес навчання управлінців навчальних закладів без відриву їх від основної роботи, у зручний для них час та

зручному індивідуальному темпі.

У місті Запоріжжі з 2002 по 2008 рік було проведено експеримент під науковим керівництвом д.пед.н. професора Г.В. Єльнікової по запровадженню адаптивної автоматизованої системи моніторингу якості освіти. Проведений експеримент довів як необхідність автоматизації моніторингових досліджень, так і можливість запровадження багаторівневої автоматизованої системи моніторингу на районному рівні з урахуванням специфіки кожного навчального закладу, зважаючи на його ступінь навчання, особливості контингенту, напрями профілізації. Важливим здобутком було поєднання на районному рівні загальноосвітніх навчальних закладів з різним рівнем технічної та кадрової готовності до використання комп'ютерних технологій в управлінській діяльності. Це дало можливість кожному навчальному закладу району самостійно вирішувати питання запровадження управлінських комп'ютерних програм відповідно до потреби та створених умов.

Запровадження багаторівневого автоматизованого комплексу «Моніторинг рівнів навчальних досягнень учнів» довело, що комп'ютерний збір та узагальнення моніторингової інформації значно прискорюють процеси проходження як вертикальних, так і горизонтальних інформаційних потоків, забезпечують широкий доступ до необхідної інформації всіх учасників моніторингового процесу, надаючи її в зручній саме для цієї категорії педагогічних працівників формі з урахуванням прав доступу. Звільнення робочого часу управлінців від розрахунків надає їм можливість більше часу приділити аналізу отриманих результатів і роботі по здійсненню корекції. Перевагою комп'ютерної обробки є також забезпечення значної точності розрахунків і відсутність помилок, які обов'язково супроводжують неавтоматизовані розрахунки.

Однак, використання комп'ютерних технологій було б не ефективним без створення певних нормативних, матеріально-технічних, кадрових та методичних умов.

Серед нормативних умов автоматизації управлінської діяльності слід зазначити необхідність запровадження єдиної електронної форми звітності.

Матеріально технічна база вимагає створення та підтримки сучасного рівня комп'ютерної техніки, а вразі неможливості його забезпечення, запровадження адаптуючого комплексу комп'ютерних програм, який дозволить поєднати результати обробки управлінської інформації як на сучасній, так і на застарілій техніці. Саме таким комплексом в м.Запоріжжі став багаторівневий автоматизований комплекс «Моніторинг рівнів навчальних досягнень учнів». Технологічною основою для його створення став кваліметричний підхід, розроблений д.пед.н. Г. В. Єльніковою, який дозволив легко адаптувати систему моніторингу до комп'ютерного варіанту обробки інформації.

Популярність розробленої системи моніторингу пояснюється тим, що вона спрямована на активізацію процесу саморегуляції та самомоніторингу. Підвищення зацікавленості закладів в результатах своєї роботи призвело до поступового зміщення управлінських акцентів від суто централізованого управління до самоуправління.

Створення системи моніторингових досліджень, оснований на об'єктивній числовій інформації, дозволяє від простого констатування фактів перейти до коригуючого регулювання процесів на діагностичній основі, часто з випередженням появи стійких негативних тенденцій.

Інтерфейс програми, організований за допомогою електронних таблиць Excel, які взаємосумісні в усіх сучасних та застарілих операційних системах і не потребуючий спеціальної кадрової підготовки дозволяє використання програмового комплексу в усіх навчальних закладах з різними технічними і кадровими можливостями. Система є ергономічною і створена за принципом мінімізації даних для введення в комп'ютер.

Систему моніторингу побудовано на підставі аналізу найбільш об'єктивного показника результативності освітнього процесу – рівня навчальних досягнень учнів, на основі якого будуються показники

результативності роботи вчителів, предметних кафедр, класних керівників, адміністрації навчального закладу. Теорія адаптивного управління, яка стала методологічним підґрунтям системи самомоніторингу, забезпечила конструктивну індивідуалізацію підходів до аналізу отриманих результатів з урахуванням особливостей кожного навчального закладу, різних ступенів навчання, напрямів профілізації. Це зробило, по-перше, програму універсальною через надання можливості налагодження оперативного проходження вертикальних інформаційних потоків як знизу вгору, так і зверху вниз. По-друге, дозволило забезпечити доступність громадськості до відкритих інформаційних ресурсів регіональної системи освіти, організувати постійне обговорення результатів якості освіти, що сприяло становленню механізму громадсько спрямованого управління.

Автоматизація управлінської діяльності робить процес управління дійсно демократичним, прозорим, залучає до управлінської діяльності широкі маси працівників школи, що сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень, вмотивованості педагогів та учнів, позитивному сприйняттю нових технологій в освітньому процесі.

Створені моделі віртуального учня, віртуального вчителя-предметника, віртуального методичного об'єднання і віртуального навчального закладу на рівні району, міста, області. Вільний доступ до цих моделей всіх учасників моніторингового процесу уже під час аналізу відкриває нові можливості до самоаналізу і саморегуляції власної діяльності. В умовах запровадження незалежного тестування цей процес набуває особливої актуальності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, запроваджена в навчальних закладах міста Запоріжжя автоматизована багаторівнева система моніторингу дозволяє оперативно планувати і здійснювати корекцію освітнього процесу, тобто є ефективним механізмом підвищення якості освітніх послуг. Практична реалізація розробленої нами комплексної програми «Моніторинг рівнів навчальних

досягнень учнів» довела можливість автоматизації управління районною освітньою системою при максимальному урахуванні особливостей кожного навчального освітнього закладу і створення оптимальних умов для його розвитку. В той же час уніфікація підходів до оцінювання стану розвитку освітніх систем на основі принципів кваліметрії і моделювання освітньої діяльності дозволили створити регіональні стандарти, що забезпечило зовнішній стандарт якості освіти в усіх навчальних загальноосвітніх закладах району і сприяло їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Запровадження такої системи в усіх навчальних закладах регіону є першим кроком до створення єдиного інформаційного простору, необхідного для успішного розвитку регіональної освіти. Таким чином, створений і апробований механізм проведення моніторингових досліджень з метою забезпечення адаптивного управління може поширюватися на міську та регіональну освітні системи.

Література

1. Березняк Е.С. Руководство современной школой / Е. С. Березняк. – М.: Просвещение, 1983. – 208 с. – (Б-ка директора шк.).
2. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія / Лідія Іванівна Даниленко. – К.: Логос, 1998. – 140 с.
3. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління: курс лекцій / Галина Василівна Єльнікова. – К.: ЦППО АПН України, 2003. – 133 с.
4. Єльнікова Г.В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні. Монографія. / Галина Василівна Єльнікова. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.
5. Маслов В.І. Теоретичні основи педагогічного менеджменту. Навч. посіб. для працівників освіти / Маслов В.І., Драгун В.П., Шаркунова В.В. – К.:УПКККО, 1996. – 87 с.
6. Островерхова Н. Оцінка якості освіти / Н. Островерхова // Освіта і управління. – 2005. – №1. – С. 109–113.

7. Шамова Т.И. Управление образовательными системами: Учеб.пособие для студ.высш.учеб.заведений / Шамова Т.И., Третьяков П.И., Капустин Н.П. ; под.. ред. Т. И. Шамовой. – М.: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 2002. – 320 с.

Відомості про автора

Лапшина Ірина Сергіївна, старший викладач Науково-методичного центру дистанційного навчання Запорізького обласног інституту післядипломної педагогічної освіти

Лапшина Ирина Сергеевна Lapshina Irina